

כרכום גיירדו או מוטציה של כרכום חורפי נמצא במרכז הכרמל

יואב סילברט - חוג כלנית bdalia@bezeqint.net

דליה בונס - חוג כלנית bdalia@bezeqint.net

אבי שמידע המחלקה לאבולוציה ואקולוגיה והמרכז לרציונליות, האוניברסיטה העברית

ירושלים avi.shmida@gmail.com

תאריך תצפית - 25.11.2017

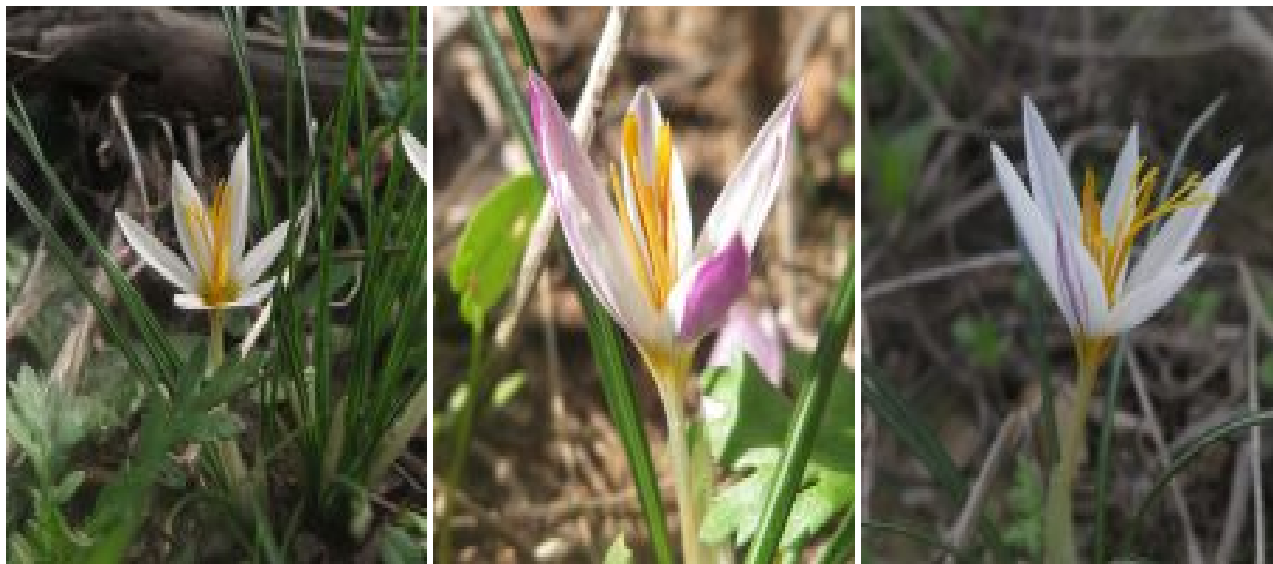
תאריך פירסום - 12.12.2017

תקציר: לראשונה התגלה **כרכום גיירדו** *Crocus hyemalis* בתוך תחומי הר הכרמל. הכרכום האופייני לכרמל ולכל החבל הים תיכוני שמחוץ לגליל המזרחי, לגולן ולחרמון הוא **כרכום חורפי**, בעוד שבגלילות הצפוניות הללו שולט **כרכום גיירדו** *Crocus aleppicus*. המציאה בחרבת לובים בכרמל היא אפוא מציאה יוצאת דופן של מין צפוני באזור בו שולט בדרך כלל **כרכום חורפי**. בבדיקה נוספת התברר כי בחלק מהגבעה של חרבת לובים שולט כרכום בעל מאבקים צהובים בעוד שבכל שאר אזורי הכרמל פורח באותה עת **כרכום חורפי** שצבע מאבקיו "שחור" כרגיל.

=====

במהלך טיול בחורבת לובים מצפון לבית אורן בכרמל ב- 25.11.2017 מצא המחבר הראשון (יואב סילברט) פרחים של כרכום שנראו כ**כרכום חורפי** *Crocus hyemalis*, אלא שהמאבקים בפרח היו צהובים ולא שחורים, כרגיל ב**כרכום חורפי**. צילומים נשלחו לבדיקה ואכן התברר שזו מציאה של ממש שכן בכל אזור הכרמל פורח בעונה זו **כרכום חורפי** אשר לו מאבקים "שחורים" או יותר במדויק, הצבע החיצוני של דופן המאבק הוא סגול-כהה טרם היפתחו; לאחר שהמאבק מבשיל ומתבקע בוקעים ממנו גרגרי אבקה צהובים. צבע המאבקים הוא סימן מבדיל בין **כרכום חורפי** ו**כרכום גיירדו**. ב**כרכום חורפי** המאבקים שחורים ואילו ב**כרכום גיירדו** *Crocus aleppicus* הקרוב לו, המאבקים צהובים. על כן חשוב לבדוק את צבע המאבקים לפני הבשלתם. הכרכום האופייני לכרמל ולכל החבל הים תיכוני שמחוץ לגליל המזרחי, לגולן ולחרמון הוא **כרכום חורפי**, בעוד

שבגלילות הצפוניות הללו שולט **כרכום גיירדו**. המציאה בחרבת לובים בכרמל היא אפוא מציאה יוצאת דופן של מין צפוני באזור בו שולט בדרך כלל **כרכום חורפי**. בבדיקה נוספת התברר כי בחלק מהגבעה של חרבת לובים שולט כרכום בעל מאבקים צהובים בעוד שבכל שאר אזורי הכרמל פורח באותה עת **כרכום חורפי** [1] שצבע מאבקיו "שחור" כרגיל.

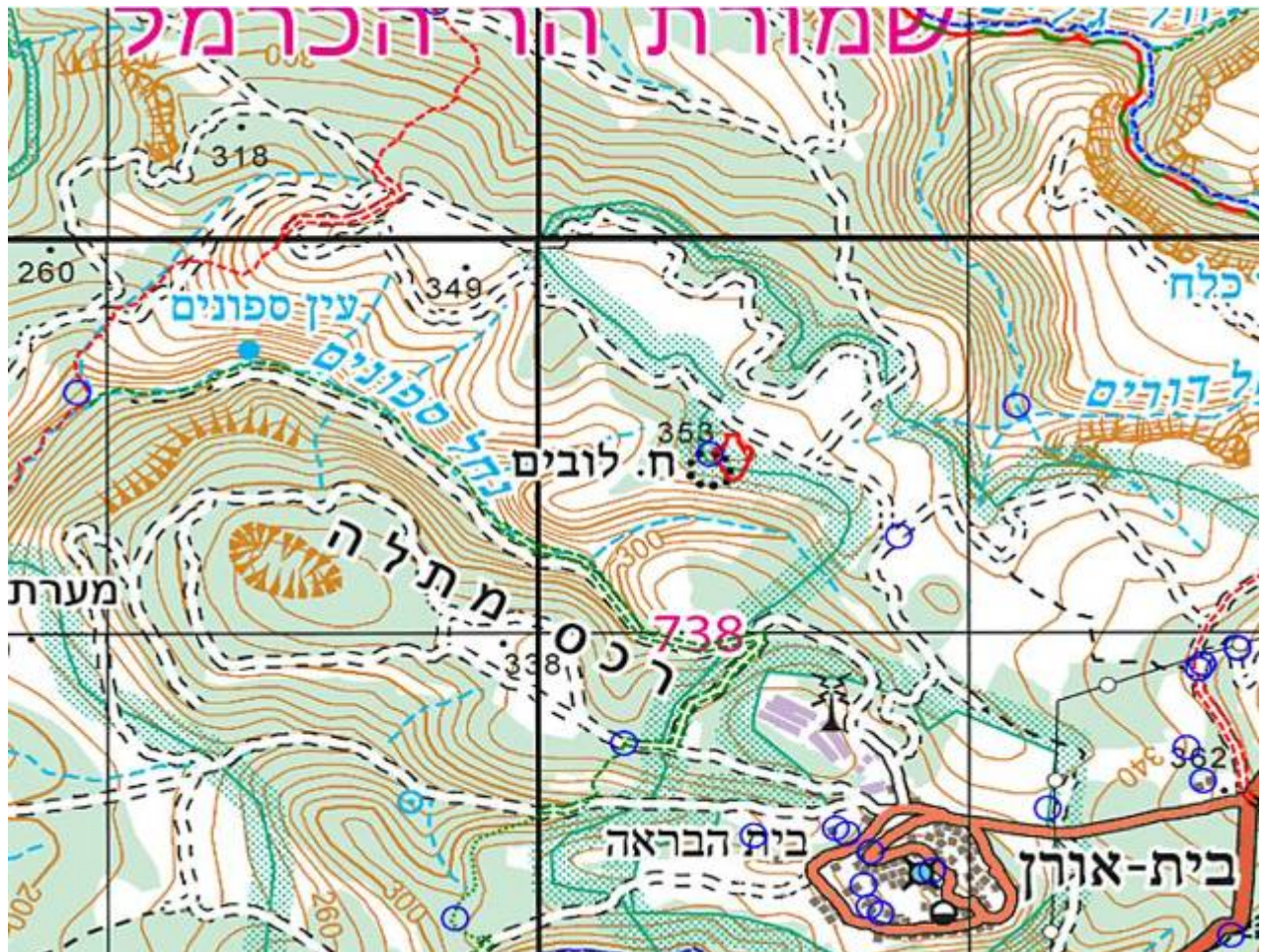

כרכום חורפי *Crocus hyemalis* בחורבת לובים בכרמל עם מאבקים צהובים. צילם: יואב סילברט ©
להגדלה - לחצו על התמונות

האם האוכלוסייה הגדלה בחרבת לובים ליד בית-אורן שייכת ל**כרכום גיירדו**, מין קרוב וויקרי ל**כרכום חורפי** הגדל בדרך כלל רק בגליל העליון המזרחי, בגולן ובחרמון בישראל? או שמא זו מוטציה מקומית של **כרכום חורפי** עם מאבקים צהובים? כדאי לציין כי עוד ב-1978 כתבו פינברון ושמידע (Feinbrun and Shmida 1978) אודות אוכלוסיות של **כרכום גיירדו** הגדל בגבעות הכורכר של חוף הכרמל, אוכלוסייה אשר תוארה בספר האדום של צמחי ישראל כתת-מין חופי אנדמי. אך עד למציאה זו איש מחובבי הטבע ומעשבי הפרחים לא הצליח למצוא את **כרכום גיירדו** בהר-הכרמל עצמו. בגב אונות העטיף רואים פסי צבע סגול, תכונה האופיינית לתת-המין החופי של כרכום גיירדו. כמו כן העלים צרים (2מ"מ) לעומת עלי **כרכום חורפי** שרוחבם 3 מ"מ. הפס הלבן המופיע לאורך מרכז העלה אופייני לכל מיני הכרכום.

כרכום חורפי. המאבקים כהים לעומת כ.גיירדו בו המאבקים צהובים. צילם: יואב סילברט
© צולם באלוני יצחק.

המיקום של חרבת לובים בכרמל. מתוך אתר עמוד ענן

ספרות:

שמידע א פולק ג ופרגמן-ספיר א 2011 הספר האדום - צמחים בסכנת הכחדה בישראל, כרך ב'. רשות הטבע והגנים.

Feinbrun N and Shmida A 1978 A review in the genus *Crocus* in Israel and neighboring countries. Israel J. of Botany 26: 172-189.

הערה

[1] רצוננו להודות לאיתי נחשון אשר הכיר בעבר את האוכלוסיה "צהובת-המאבקים" של כרכומי חרבת לובים וסיפר על כך ליואב סילברט.

=====

כל הזכויות שמורות ל"כלנית" ©

ציטוט: סילברט י בונס ד ושמידע א 2017 כרכום גיירדו *Crocus aleppicus* או מוטציה של כרכום חורפי *Crocus hyemalis*?, חדשות בוטניות, כתב-עת "כלנית" מספר 4.

כרכום גיירדו או מוטציה של כרכום חורפי נמצא במרכז הכרמל

=====